

הערכת תכנית החומש לחינוך במזרח ירושלים

החלטת ממשלה 3790

ממצאי מחקר הערכה משנת תשפ"ג

השורה התחונה

רמת השליטה בעברית נותרה נמוכה. בקרב תלמידי התוכנית הישראלית חל שיפור קל. ממוצע הישגי תלמידי כיתות ט' במזרח ירושלים במבחן עברית הוא 30 (ירידה של 2 נקודות לעומת תשפ"ב).

נמצא קשר בין השתתפות בפעילויות לא פורמליות לרמות גבוהות של מנהיגות, אך לא להפחתת פוטנציאל נשירה. משתתפים בפעילויות באופן קבוע מדווחים על רמות גבוהות יותר של מיומנויות מנהיגות והעצמה (58% לעומת 48% בקרב לא משתתפים)

החינוך הטכנולוגי נתפס כתורם לטיפול כישורי תעסוקה ואמונה בעתיד מקצועי. תלמידי מגמות טכנולוגיות מאמינים יותר ביכולת שלהם להשתלב באקדמיה ולעבוד במקצוע עם הכנסה גבוהה (73% לעומת 68% בקבוצת ההשוואה)

נקודת המוצא, להבנתנו

1. הבעיה

- פערים חברתיים-כלכליים בין תושבי מזרח ירושלים לבין יתר תושבי ישראל
- תושבי מזרח ירושלים מתקשים להשתלב בחיי התרבות, הכלכלה והחברה בישראל
- פערים במתן שירותים עירוניים וממשלתיים בין מערב למזרח העיר

2. המענים

- החלטות ממשלה קודמות: 1175 ו-1684
- תמיכה של משרד החינוך ועיריית ירושלים בבתי ספר בתכנית הישראלית

3. התוצאות הרצויות

צמצום הבעיה

- צמצום פערים והשתלבות בחיי החברה והכלכלה באמצעות:
- שיפור רמת השליטה של תלמידים בעברית
- רכישה של ידע ומיומנויות תעסוקה
- שיפור תחושת המסוגלות ומוטיבציה להצלחה
- בניית מנהיגות בקרב בני נוער
- צמצום נשירה
- הטמעת תכנית הלמודים הישראלית
- פיתוח פיזי לבתי הספר המלמדים בתכנית הישראלית

מטרת המצגת

סיכום חומש
3790 והצגת
ממצאי ההערכה
באשר למידת
השגת התוצאות
המרכזיות
כבסיס לבניית
תכנית העבודה
לחומש 880

כלי המדידה

זירת חינוך טכנולוגי	זירת פיתוח תשתיות	זירת תכנית ישראלית	זירת חינוך ב. פורמלי	זירת הישגים	זירת עברית	שיעורי השבה	N	אוכלוסייה	כלי
+			+	+	+	80%	9,084	ה'-יא'	שאלון תלמידים
	+	+			+	46%	491	א'-יב'	שאלון מורים
+	+	+	+	+		68%	126	א'-יב'	שאלון מנהלים
	+					79%	124	ממלכתי	שאלון גננות
					+	85%	1,338	ט'	מבחן עברית
					+	100%	415	ז'-יא'	מבחן אולפנים
				+		79%	2,355	ג'	מבחן ערבית
				+		76%	1,857	ח'	מבחן ערבית
				+		80%	2,379	ג'	מבחן חשבון

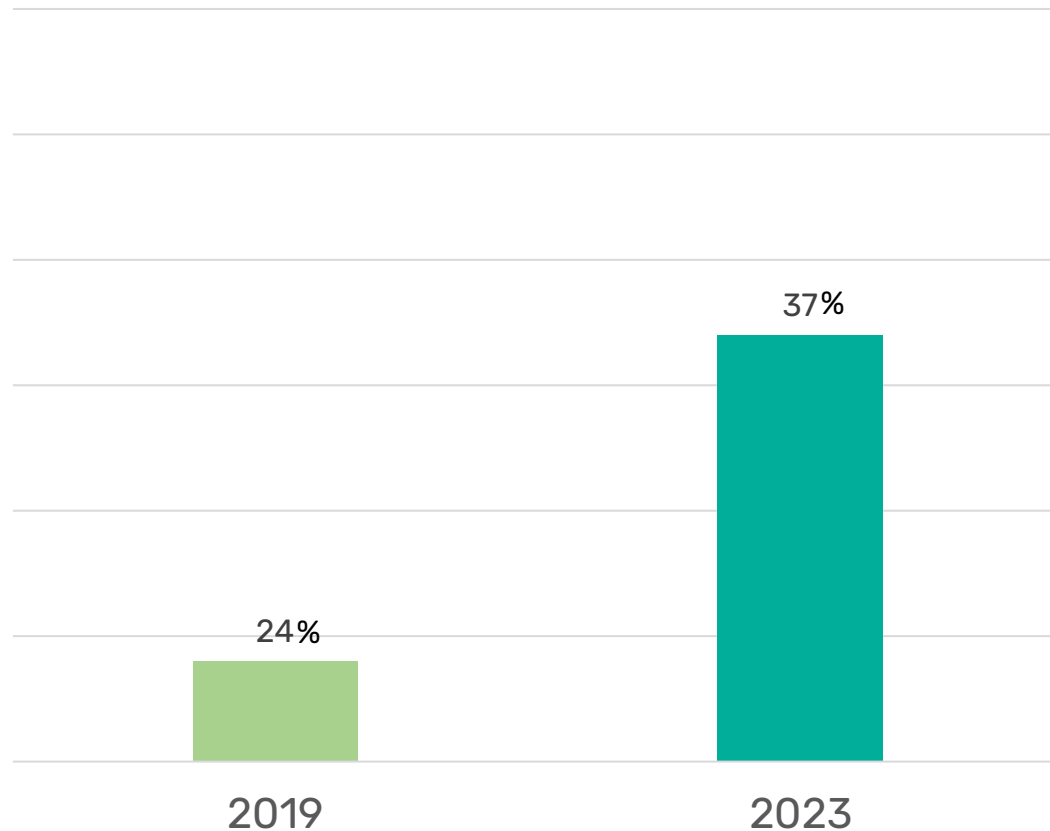
* במסגרת ניתוח הנתונים נעשה שימוש בכלי מיפוי התערבויות שנבנה על ידי מובילי התכנית (ותודה לחן רסולי)

תוצאה 1 : הטמעת תוכנית הלימודים הישראלית

גידול בשיעור בתי ספר עם תכנית לימודים ישראלית

לאורך השנים שיעור בתי ספר במסלול חלקי ובמסלול בגרות מלאה עלה. יחד עם זאת, בשנים האחרונות קצב הגידול קטן.

אחוז בתי ספר עם תכנית לימודים ישראלית

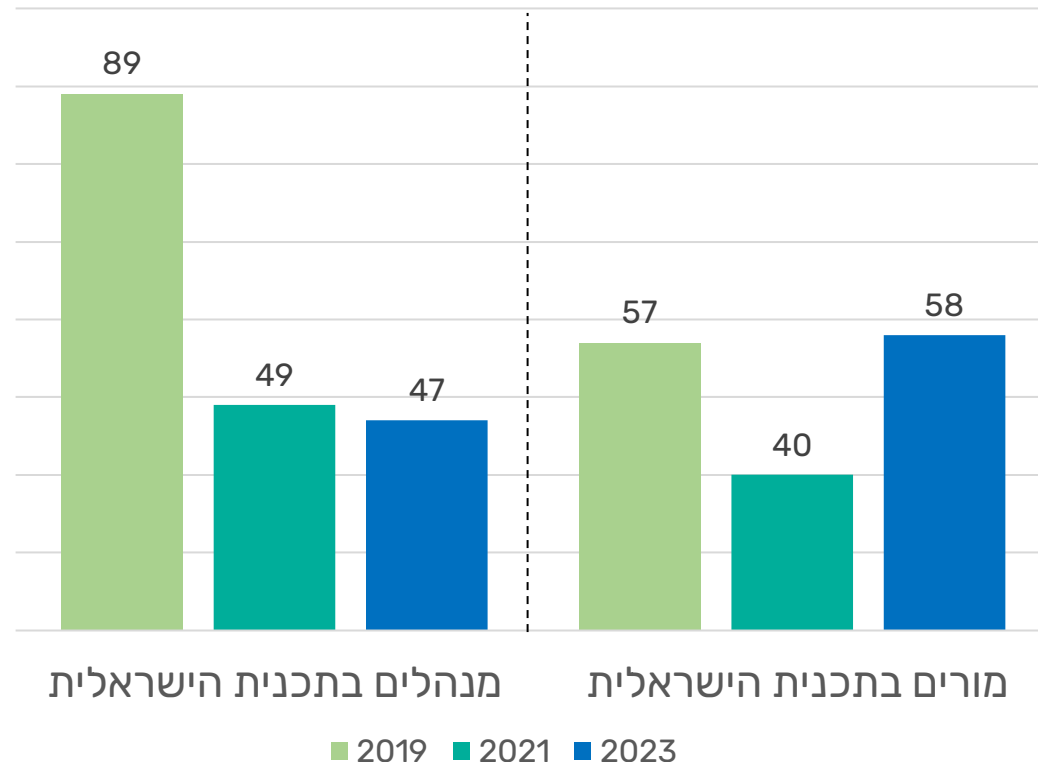
*הנתונים נשענים על דיווחי הנהלת התוכנית. בשנת 2019, 22 מכלל בתי הספר במזרח ירושלים היו בתכנית הישראלית המלאה ו-21 במסלול. בשנת 2023, 36 מכלל בתי הספר במזרח ירושלים היו בתכנית הישראלית המלאה ו-32 במסלול.
**הנתון מתייחס לבתי ספר במסלול ולבתי ספר עם בגרות מלאה.

התכנית הישראלית נתפסת כעדיפה בעיני מורים במזרח ירושלים

שיעור המנהלים בתכנית התווג'יהי שדיווחו
כי התכנית הישראלית עדיפה עמד ב-
2023 על 17% לעומת 25% ב-2021.

נרשמה קפיצה משמעותית בין השנים
2021 ל-2023 בשיעור מורי התווג'יהי
שסבורים שדווקא התוכנית הישראלית
מתאימה יותר (קפיצה של 37%).

התכנית הישראלית מתאימה יותר מהתווג'יהי
(אחוז המדווחים במידה רבה ורבה מאוד)

*מנהלים ומורים התבקשו לדווח אילו מבין התוכניות מתאימה יותר לתלמידי מזרח ירושלים התכנית הישראלית, התווג'יהי או שתי התוכניות באותה המידה.

סיבות לעצירה המסתמנת בהיקף המצטרפים לתכנית הישראלית

40% מהמנהלים בתכנית הישראלית סבורים שאין למורים את הידע הנדרש ללמד בתכנית

הרוב הגדול של מנהלים בתכנית התווג'יהי (83%) סבורים שאין לתכנית הישראלית עדיפות

סיבות אפשרויות נוספות: פוליטיקה, אתגרי תכנון ובנייה, קושי להתמודד עם הדרישות הגבוהות והפיקוח שנלווה להצטרפות

53% מהמורים שמלמדים את התכנית הישראלית לא קיבלו הכשרה שעסקה בהיכרות עם התכנית הישראלית

*לא ניתן להסיק מהנתונים על קשר סיבתי ליניארי.

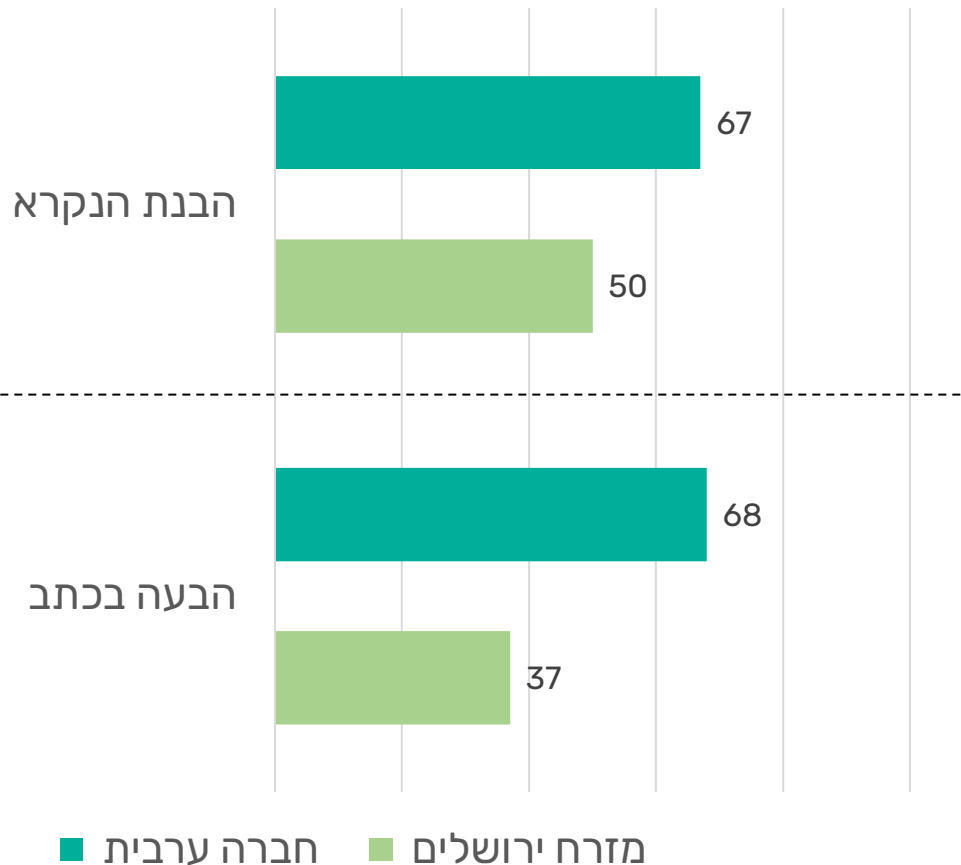
שיפור רמת השליטה של תלמידים בשפה הערבית

*החלטת הממשלה לא התייחסה לשפה הערבית. הנושא נבדק במסגרת המחקר לאור כתוצאה מההכרה שרכישה מיטבית של שפה נוספת תלויה ברמת השליטה בשפת אם.

פער בין תלמידי מזרח ירושלים לחברה הערבית הכללית

שיעורי הצלחת התלמידים בשתי מיומנויות השפה שנבחנו גבוהים יותר בקרב תלמידים דוברי ערבית שגרים מחוץ למזרח ירושלים, בעיקר בהבעה.

הישגי תלמידי ח' במיומנויות בשפה הערבית

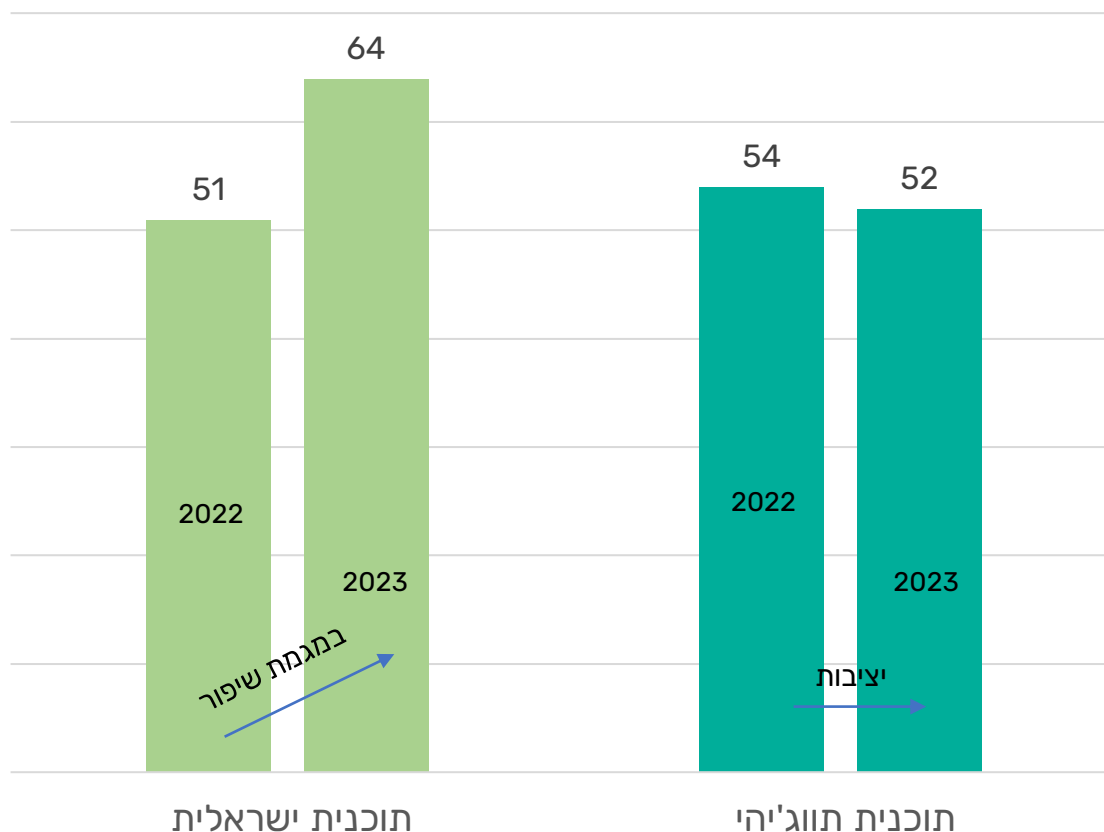
*נתוני ההשוואה מתבססים על פריטים משותפים למבחן שהועבר במזרח ירושלים בשנת תשפ"ג לכיתות ח' ולמבחן המיצ"ב לדוברי ערבית שהועבר לתלמידים דוברי ערבית בכיתות ח' המהווים מדגם ארצי מייצג בקרב האוכלוסייה הכללית (ללא מזרח ירושלים). חלק מהפריטים הופיעו במבחנים שהועברו בשנה"ל תש"ע וחלקם בשנה"ל תשע"ג.

בתי ספר שלומדים בתוכנית הישראלית מצליחים יותר בערבית

הישגי תלמידי ח' בערבית הלומדים בתוכנית הישראלית גבוהים משמעותית בשנת 2023 מהישגי תלמידי התווג'יה.

מהנתונים ניתן להסיק שההשקעה במסגרת התוכנית בבתי ספר בתוכנית הישראלית מתחילה לשאת פירות.

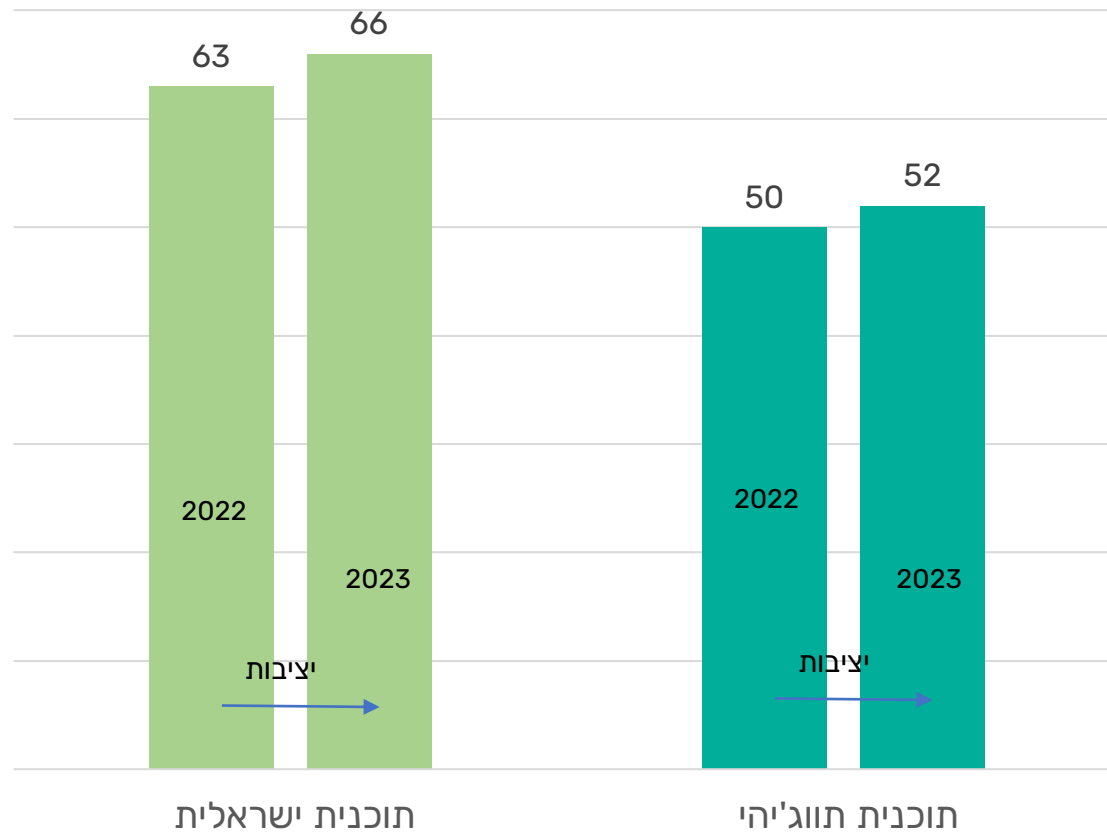
ציון כולל במבחן ערבית לכיתות ח'

בתי ספר שלומדים בתוכנית הישראלית מצליחים יותר גם ביסודי

הישגי תלמידי ג' הלומדים בתוכנית הישראלית **גבוהים** משמעותית מאשר תלמידים שלומדים בתוכנית התווג'יה

ממוצע ציון כולל במבחן ערבית לכיתות ג'

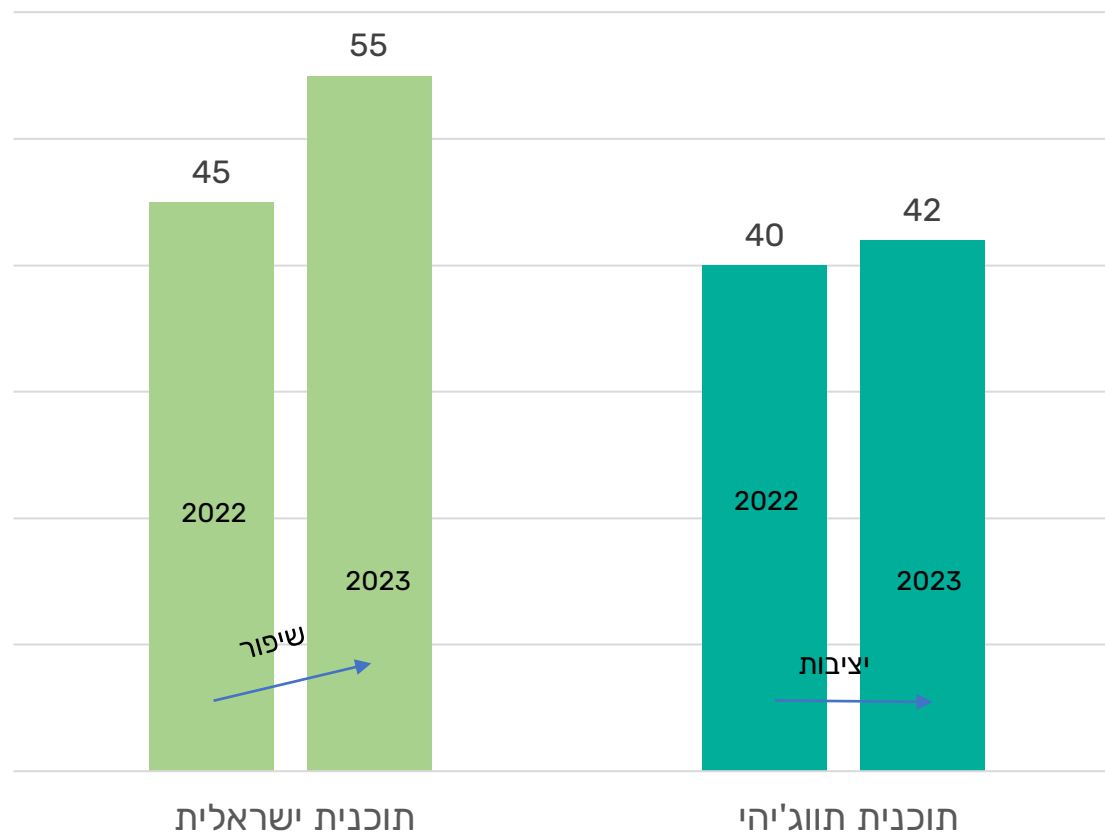

*הנתונים מבוססים על מבחן הישגים בערבית בסולם של 1-100 שהועבר בשנים 2022 ו-2023 למדגם מייצג של תלמידי כיתות ג' במזרח ירושלים (N=2,355).

בתי ספר שלומדים בתוכנית הישראלית פותחים פער חיובי

בשנת תשפ"ג הישגי תלמידי ג'
הלומדים בתוכנית הישראלית
גבוהים מאשר תלמידים שלומדים
בתוכנית התווג'יהי

ממוצע ציון כולל במבחן חשבון לכיתות ג'

מה יכול להסביר את ההצלחה היחסית של תלמידים בתכנית הישראלית?

מורים בתכנית הישראלית דיווחו על תרומה רבה יותר של תהליכי הפיתוח המקצועי (4%) ועל כך שהתכנים מותאמים לצרכי התלמידים (8%)

יותר מורים בתכנית הישראלית דיווחו על השתתפות בתהליכי למידה מקצועית (פער ממוצע של כ-10% לטובת התכנית הישראלית)

הליווי הפדגוגי - תלמידי כיתות ג' בבתי ספר שקיבלו ליווי פדגוגי הצליחו יותר בערבית.

המורים בתכנית הישראלית מרגישים פחות שחוקים ומדווחים שהנהלת בית הספר קשובה להם (5%)

*לא ניתן להסיק מהנתונים על קשר סיבתי ליניארי.

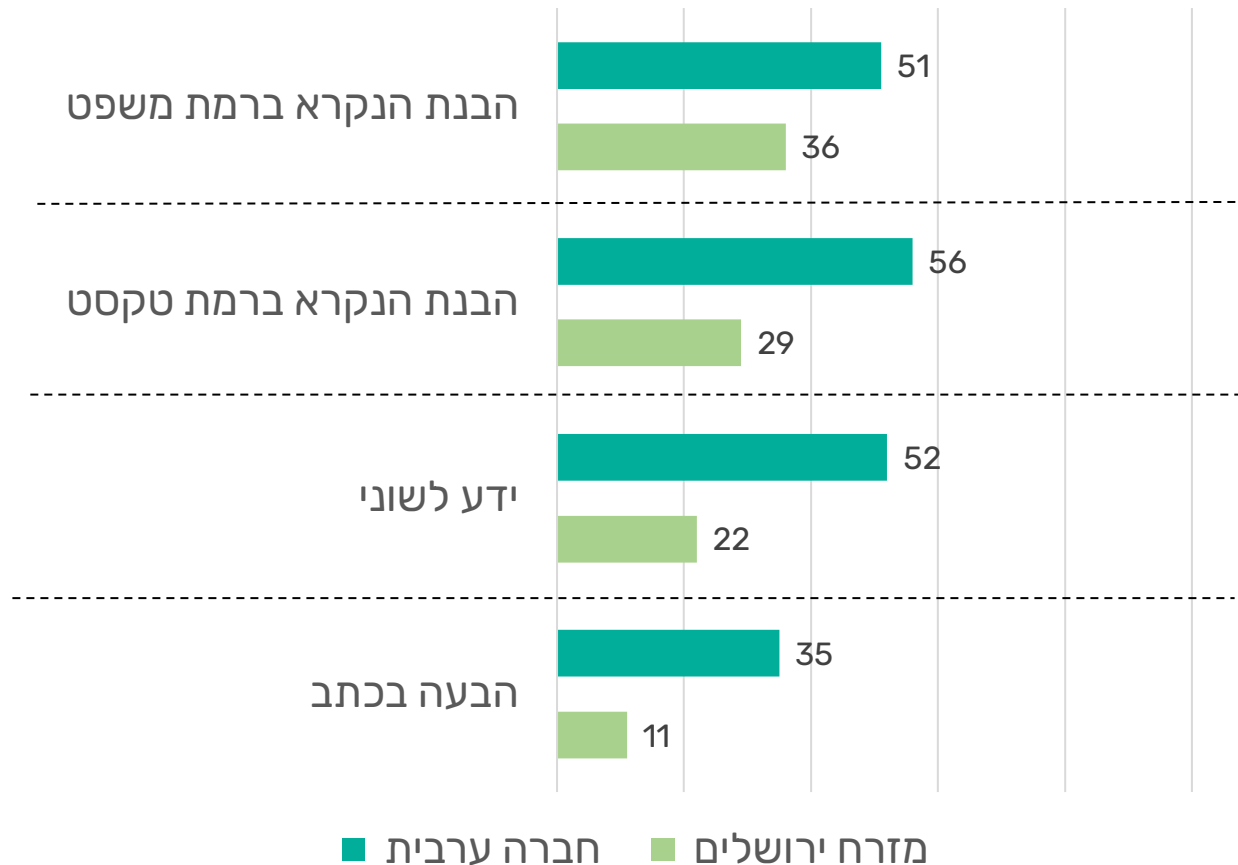
תוצאה 2: שיפור רמת השליטה של תלמידים בעברית

פער משמעותי בין תלמידי מזרח ירושלים לחברה הערבית הכללית

שיעורי ההצלחה בארבע מיומנויות השפה שנבחנו גבוהים הרבה יותר בקרב תלמידים דוברי ערבית מחוץ למזרח ירושלים.

הישגי תלמידי מזרח ירושלים נמוכים יותר גם בהשוואה לתלמידים מהחברה הבדואית.

הישגי תלמידי ט' בעברית בחלוקה למיומנויות

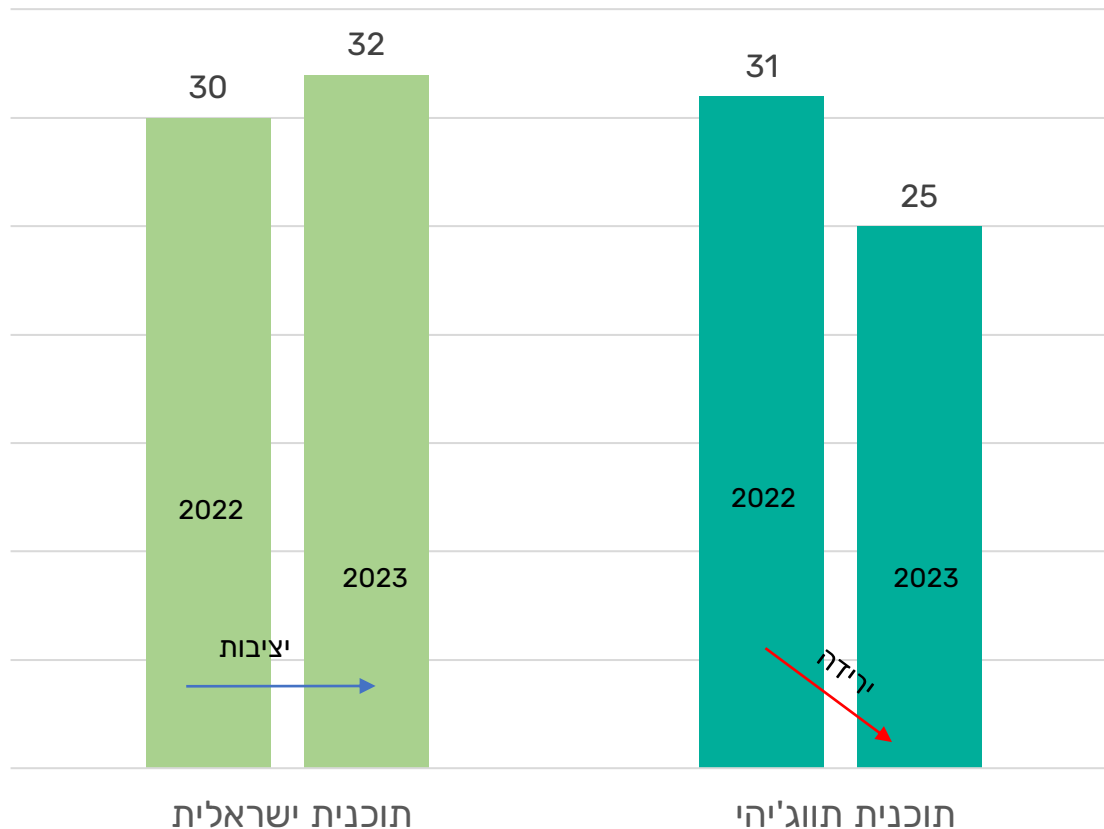
*בשקף זה מוצגים נתוני מבחן עברית לדוברי ערבית (עלד"ע) שהועבר למדגם מייצג של תלמידי כיתות ט' במזרח ירושלים (N=1,338) לצד נתוני מבחן עלד"ע שהועבר בחברה הערבית הכללית בשנת 2020 וכלל פריטים ברי השוואה (N=1,676).

בתי ספר שלומדים בתוכנית התווג'יה במגמת ירידה

הישגי תלמידי כיתות ט' בתוכנית
הישראלית גבוהים יותר מאשר תלמידי
שלומדים בתוכנית התווג'יה ונמוכים יותר
מאשר בתי ספר במסלול (ציון 43).

עיקר הירידה התרחשה במיומנות של
הבעה בכתב (מ-21 ל-11 בקרב כלל
תלמידי מזרח ירושלים).

ציון כולל במבחני עברית לכיתות ט'

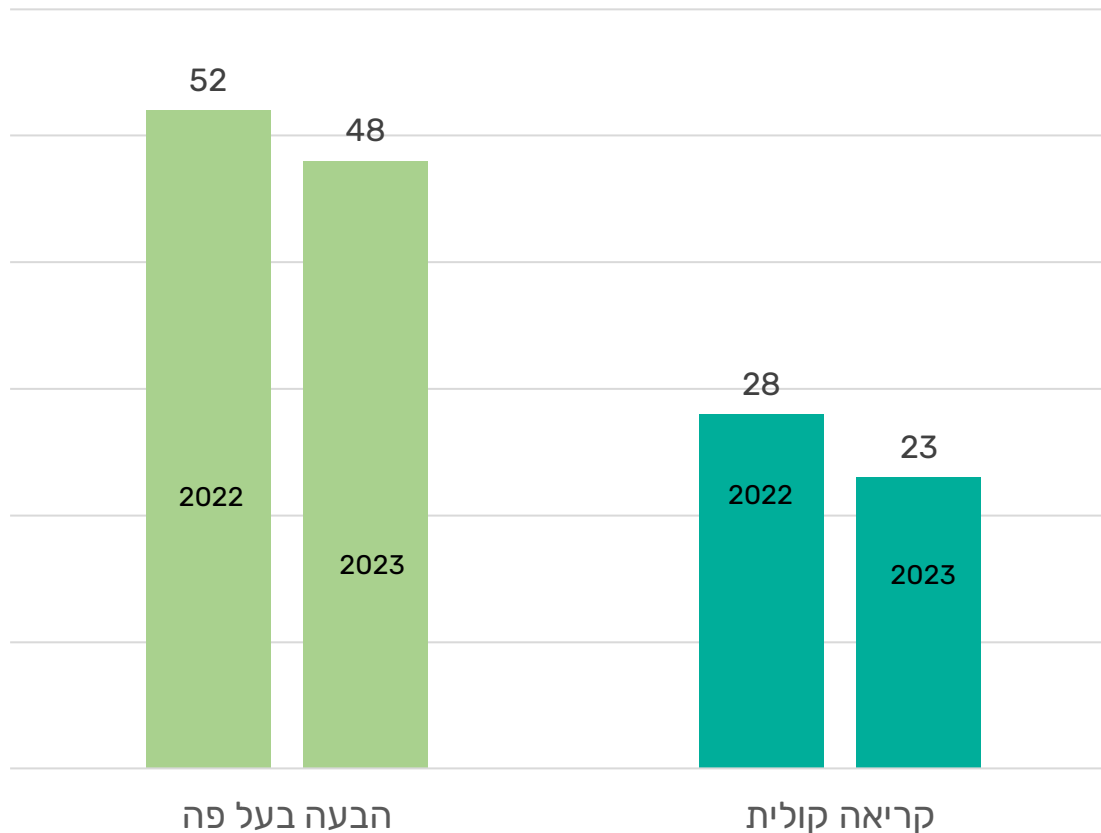

*הנתונים מבוססים על מבחן הישגים בעברית בסולם של 1-100 שהועבר בשנים 2022 ו-2023 למדגם מייצג של תלמידי כיתות ט' במזרח ירושלים (N=1,338).

יכולת התקשורת של תלמידי האולפנים בעברית נמוכה

בשונה מהבדיקה שנערכה בתשפ"ב, לא נמצא קשר בין מינון ההתערבות (מספר מפגשים לאורך השנה) לבין הישגי התלמידים (היעדר אינדיקציה לאפקטיביות).

ציון כולל במבחן האולפנים

* הנתונים מבוססים על מבחן בעברית דבורה בסולם של 1-100 שהועבר בשנים 2022 ו-2023 למדגם תלמידים (N=415).

** בניית הנתונים נלקחה בחשבון הרמה ההתחלתית של התלמידים שנמדדה על ידי אקסיומה.

*** יכולת ההשוואה בין קבוצות התלמידים לאורך השנים מוגבלת, כך למשל שיעור המשתתפים משכונת "מעבר לגדר" גדולה יותר בשנת 2023.

סיבות אפשרויות לתמונת המצב בהוראת העברית

רק 13% מהתלמידים דיווחו על חשיפה משמעותית לשפה מחוץ לבית הספר

רק 25% מהמורים לעברית שעברו תהליך פיתוח מקצועי כלשהו* דיווחו כי בזכותו קיבלו כלים משמעותיים

התכניות התוספתיות לקידום העברית (למשל, אולפנים ומדברים**) הוטמעו בהיקפים קטנים והופעלו באינטנסיביות נמוכה יחסית

רק 45% מהתלמידים דיווחו על פרקטיקות הוראה-הערכה המקדמות הישגים בשפה העברית.

* הסמכה להוראת עברית, ימי עיון מטעם הפיקוח על הוראת העברית, השתלמויות פיקוח, הדרכה בית ספרית, השתלמויות פסג"ה.
**תכנית מדברים לא הוערכה במסגרת המחקר ולא תוקצבה במסגרת החומש

מה בכל זאת עבד?

- ✓ בתי ספר שפעלו בהן תכניות עברית תוספתיות (אולפני עברית, מדברים) הצליחו מעט יותר.
- ✓ ככל שמספר תכניות ההתערבויות החינוכיות בבתי הספר היה גדול כך גם ההישגים (למשל, ליווי פדגוגי, מרכזי למידה וכו').
- ✓ היו אולפנים שהצליחו להביא תלמידים לרמת שליטה טובה (תלוי בזהות המורה, מוטיבציית תלמידים, מגדר, נוכחות במפגשים).

*לא ניתן להסיק מהנתונים על קשר סיבתי ליניארי.

תוצאה 3: קידום החינוך הבלתי פורמאלי

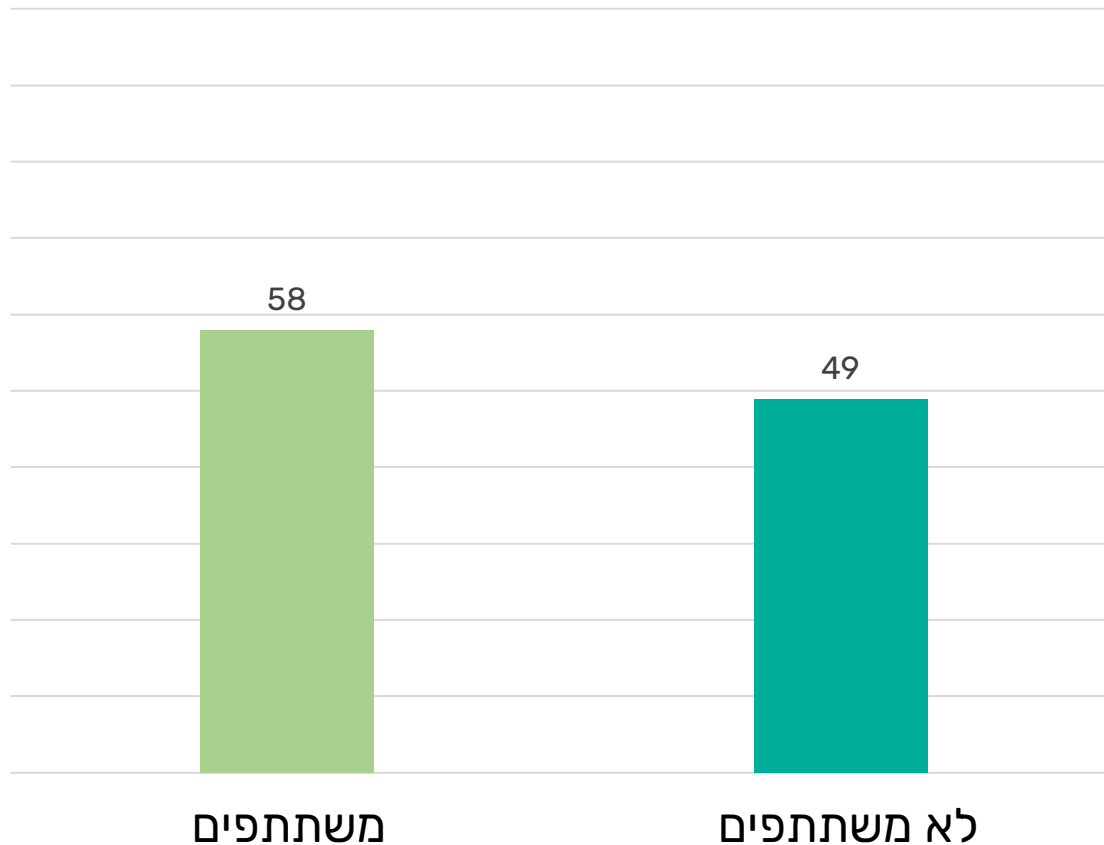
מנהיגות | מניעת נשירה | מסוגלות

משתתפים בחינוך הלא פורמאלי מתאפיינים ברמה גבוהה יותר של מנהיגות והעצמה

תלמידים שהשתתפו בפעילויות בלתי פורמליות דיווחו על רמה גבוהה יותר של התנהגויות ותפיסות המעידות על כישורי מנהיגות והעצמה.

לא נמצאו הבדלים משמעותיים בין תלמידים הלומדים בתוכניות הלימוד השונות.

מדד מנהיגות והעצמה בקרב תלמידים
(אחוז המדווחים במידה רבה ורבה מאוד)

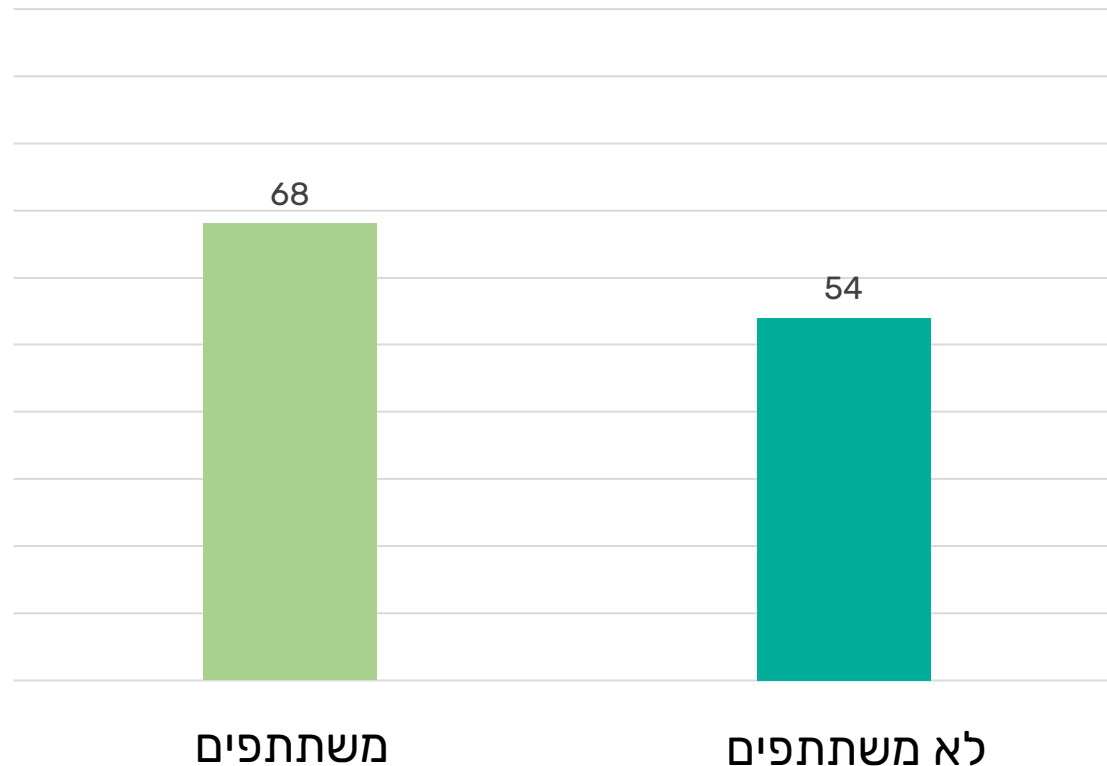

* מבוסס על שאלון שהועבר למדגם מייצג של תלמידים בכיתות ה'-יא' במזרח ירושלים (N=9,084).
** המדד משקף את שיעור התלמידים שמשתתפים באופן קבוע בפעילויות בלתי פורמליות.

משתתפים בפעילויות בלתי פורמליות הם תלמידים טובים יותר

תלמידים שהשתתפו בפעילויות בלתי פורמליות דיווחו על רמה גבוהה יותר של התנהגויות שתומכות בלמידה

מדד מסוגלות, סקרנות ועניין בלמידה
(אחוז המדווחים במידה רבה ורבה מאוד)

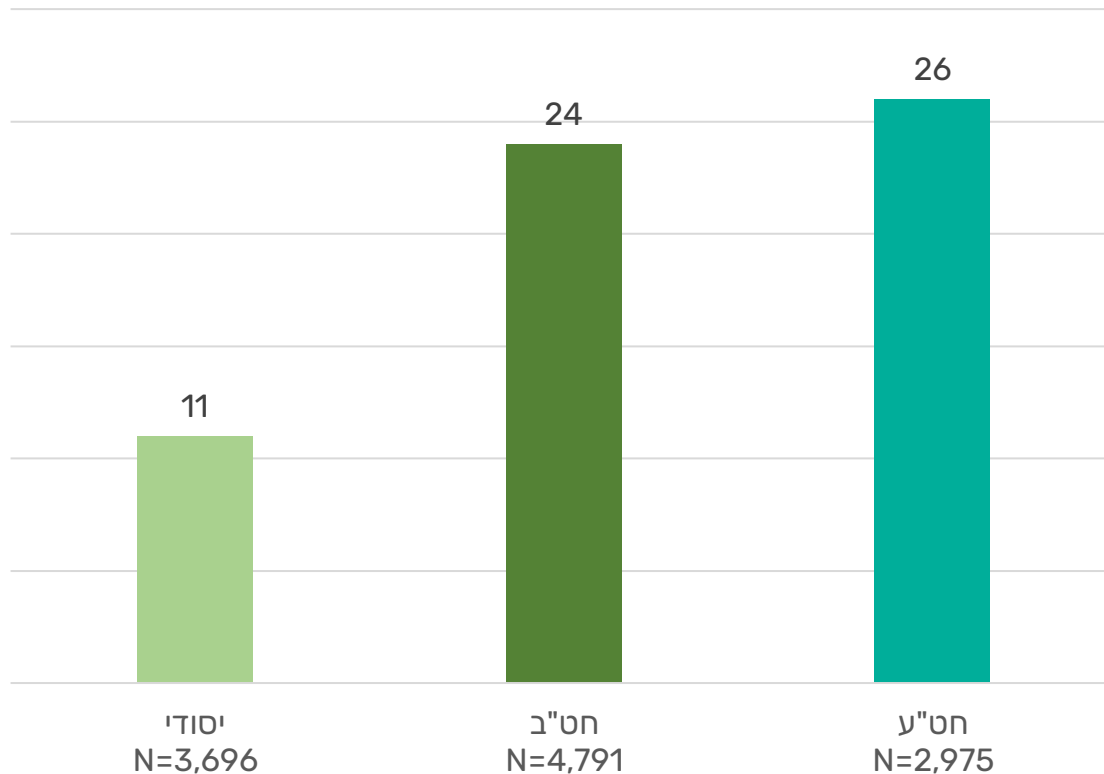
* מבוסס על שאלון שהועבר למדגם מייצג של תלמידים בכיתות ה'-יא' במזרח ירושלים (N=9,084).
** המדד משקף את שיעור התלמידים שמשתתפים באופן קבוע בפעילויות בלתי פורמליות.

1 מכל 5 תלמידים בחינוך העל יסודי במזרח ירושלים נמצא בסכנת נשירה

כ-20% מתלמידי מזרח ירושלים דיווחו על התנהגויות ואמונות המנבאות נשירה ממערכת החינוך (המצב הורע ביחס לתשפ"ב 18%).

לא נמצא קשר בין השתתפות בפעילויות לא פורמאליות לצמצום פוטנציאל נשירה (חשוב להדגיש שקהל היעד של תכניות רבות הם תלמידים בסיכון).

מדד פוטנציאל נשירה: דיווחי תלמידים (אחוזים)

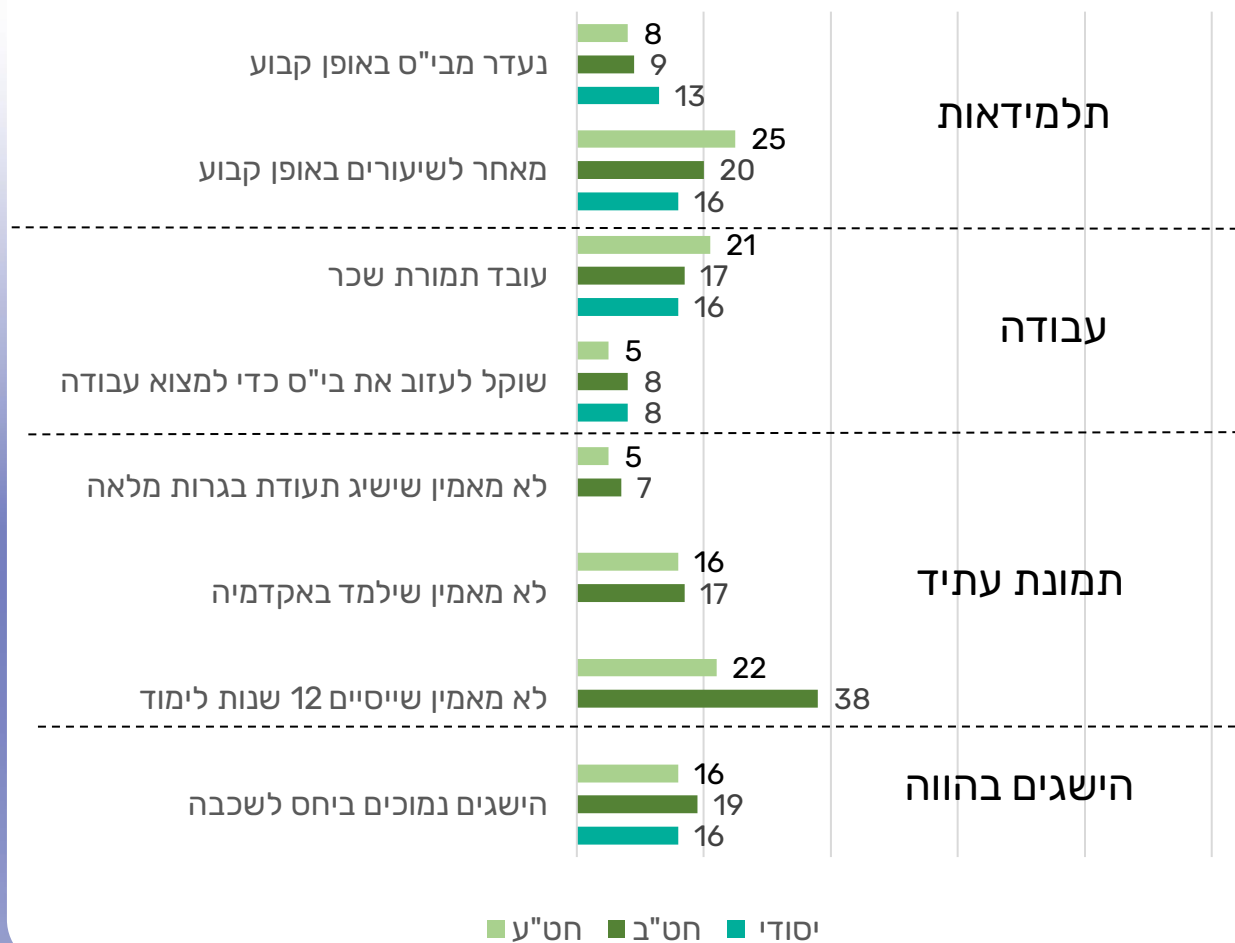

*המדד כולל תלמידים שדיווחו על לפחות 2 מההתנהגויות והאמונות שמנבאות נשירה ואשר נמדדו במסגרת שאלון התלמידים.

שיעור גבוה של תלמידי מזרח ירושלים מנוכרים

תלמידי תיכון בתוכנית הישראלית ובמסלול מדווחים על התנהגויות ואמונות מנבאות נשירה בשיעורים גבוהים יותר מאשר תלמידי התווג'יה

התנהגויות ואמונות המנבאות נשירה מבי"ס (אחוזים)

*השאלון שהועבר לתלמידי בתי הספר היסודי לא כלל שאלות לגבי תעודת בגרות, כוונה לסיים 12 שנות לימוד וכוונה ללמוד באקדמיה

סיבות אפשרויות להיעדר קשר בין השתתפות בפעילויות לנשירה

רק 29% מהמנהלים דיווחו כי בעקבות תכנית החומש התרחבו האופציות להתמודדות עם נשירה

השתתפות בתכניות חינוך בלתי פורמאליות היא מרכיב התערבות אחד מבין רבים להתמודדות עם תופעות של נשירה סמויה וגלויה

רק 52% מהמנהלים דיווחו כי הפעילויות נותנות מענה לצורכי בית הספר

שיעור התלמידים המשתתפים בתכניות החינוך הבלתי פורמלי ותכניות למניעת נשירה הוא נמוך ביחס לצורכי האוכלוסייה

*לא ניתן להסיק מהנתונים על קשר סיבתי ליניארי.

מה עבד בפעילויות החינוך הבלתי פורמלי?

התרומה הנתפסת של תכנית
העצמה נמצאה גבוהה יותר
ותורמת לניבוי השונות במשתנה
מנהיגות והעצמה

התרומה הנתפסת של תכנית
מנהיגות צעירה נמצאה גבוהה
ותורמת לניבוי השונות במשתנה
מנהיגות והעצמה

המשתנים המשפיעים על צמצום
נשירה הם: אמונה בעתיד מבטיח,
תשתית בית ספרית, סקרנות ועניין

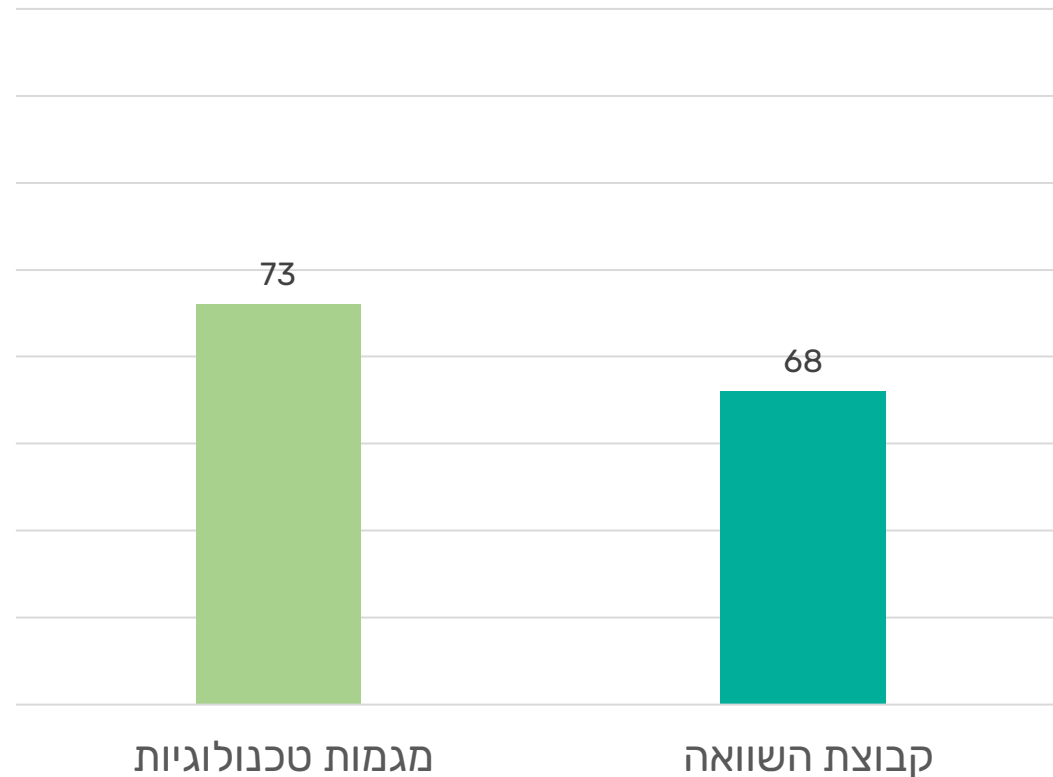
השתתפות ביותר מ-2 פעילויות
תורמת לניבוי שונות במשתנים
מנהיגות ומסוגלות

תוצאה 4 : הרחבת החינוך הטכנולוגי לטובת עידוד השתלבות בתעסוקה

תלמידי המגמות הטכנולוגיות בטוחים יותר בעתידם

77% מהתלמידים בתוכנית הישראלית שבחרו במגמות טכנולוגיות מאמינים ביכולת שלהם להשתלב באקדמיה ולעבוד במקצוע עם הכנסה גבוהה.

מדד אמונה בעתיד מקצועי מבטיח
(אחוז המדווחים במידה רבה ורבה מאוד)

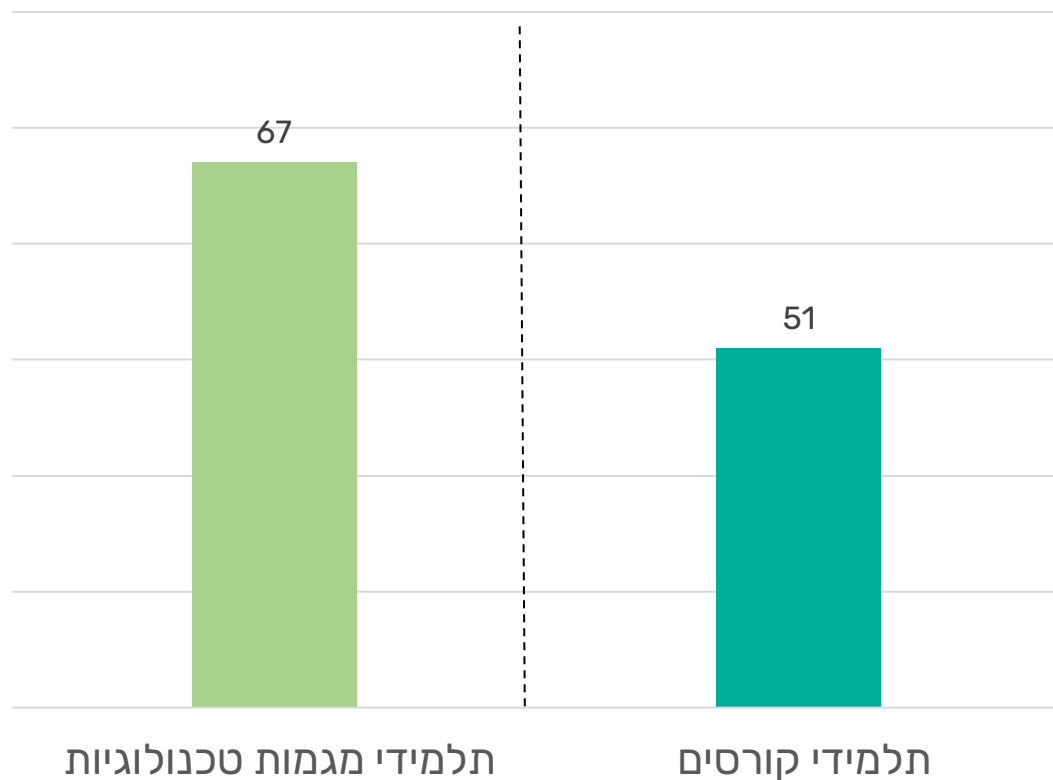

קבוצת השוואה: תלמידי כיתות י'-יא' בתוכנית הישראלית ובמסלול שאינם לומדים במגמות טכנולוגיות (N=402).
מגמות טכנולוגיות: תלמידי כיתות י'-יא' בתוכנית הישראלית ובמסלול הלומדים במגמות: תקשוב, הנדסת חשמל, יישומי אוטוסק, אמנות הבישול, טיפוח חן, הנדסת אלקטרוניקה, הנדסת תוכנה, ביוטכנולוגיה (N=592).

תלמידי הקורסים והמגמות מדווחים על הכנה בינונית לתעסוקה

כשני שליש מתלמידי המגמות
הטכנולוגיות וכמחצית מתלמידי
הקורסים דיווחו שמסגרת לימודיהם
למדו על אפשרויות התעסוקה
שעומדות בפניהם בעתיד.

מדד רכישת ידע המסייע לעבוד בתחום
(אחוז המדווחים במידה רבה ורבה מאוד)

* הנתונים מבוססים על שאלונים שהועברו בשנת תשפ"ב לתלמידים מהתוכנית הישראלית אשר למדו בקורסים קצרי מועד (N=575) ובמגמות מדעיות-טכנולוגיות (N=935) בשנה"ל תשפ"ב.
** לא ניתן להשוות בין תלמידי קורסים ומגמות כיוון שמדובר בתלמידים בפרופיל שונה.

אתגרים מרכזיים בחינוך הטכנולוגי

שיעור גבוה מהמורים במקצועות מדעיים וטכנולוגיים (50% ויותר) אינם מרוצים מהתנהלות בית הספר ומהקשבה לצרכי המורים והתלמידים

70% מתלמידי המגמות הטכנולוגיות לא מאמינים שבית הספר מכין אותם לחיים במידה מספקת (מסלול+מלא)

25% מהמורים התעייפו מעבודת ההוראה וחשים שמוטל עליהם עומס רב מדי

50% מהמורים דיווחו כי ההכשרה והפיתוח של המורים שקיבלו אינה מספקת

*הנתונים בשקף מבוססים על דיווחי מורים במגמות מדעיות וטכנולוגיות (N=99) ועל דיווחי תלמידים הלומדים במגמות טכנולוגיות (N=592).

מה עבד?

רובם המוחלט של מורי המגמות איכותיים: בעלי רקע מתאים ומשתתפים בתהליכים של פיתוח מקצועי באופן קבוע.

הלימודים בקורסים ובמגמות נתפסים על ידי רוב התלמידים כמכוונים לעולם התעסוקה.

לפי תפיסות התלמידים רמת התשתיות המדעיות מתאימה להוראת מגמות טכנולוגיות: היקף השעות מספק, ציוד וחומרי למידה איכותיים.

שלושה קורסים נתפסו על ידי התלמידים כאיכותיים במיוחד: טכנאי סלולר, בקרה מתוכנתת, מיזוג וקירור

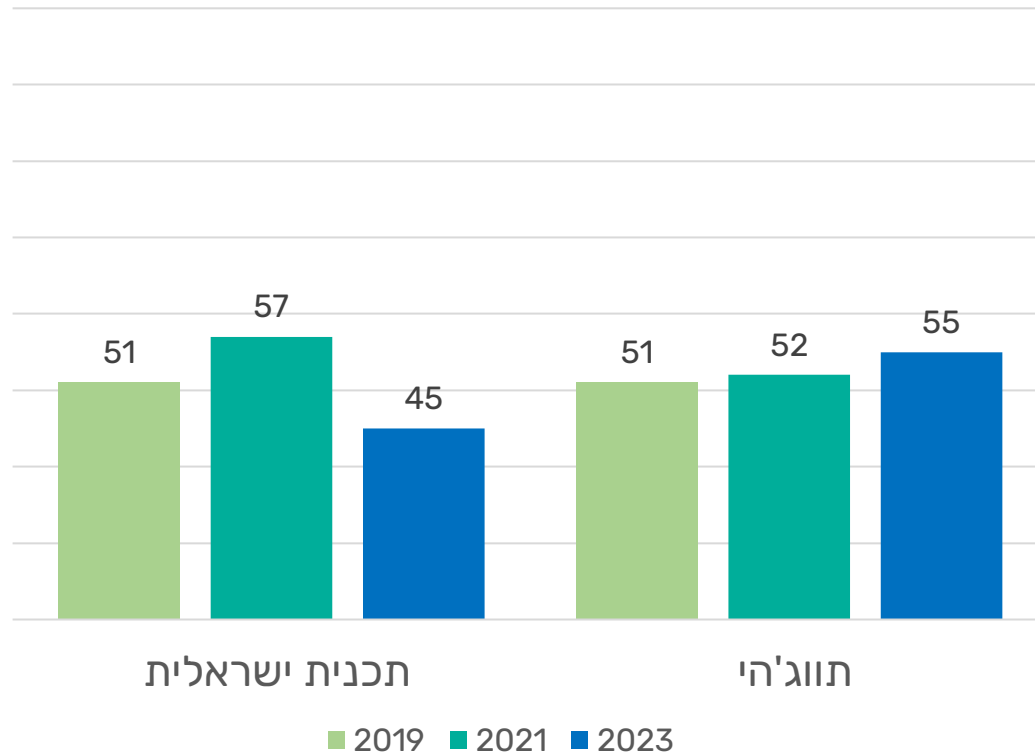
תוצאה 5 : פיתוח פיזי לבתי הספר המלמדים בתכנית הישראלית

שביעות רצון מנהלים בתכנית הישראלית מהתשתיות הבית ספריות בירידה

בין השנים 2019 ל-2023 נרשמה עלייה
בשיעור המנהלים בתכנית הישראלית
שהעריכו שמבנה בית הספר מתאים
לתפקידו (עלייה של 8%)

נקודת אור נוספת: שביעות הרצון מתשתיות
בית הספר בקרב תלמידים מהתכנית
הישראלית עלתה לאורך השנתיים
האחרונות ב-7%.

מדד שביעות רצון מנהלים מתשתיות בי"ס
(אחוז המדווחים במידה רבה ורבה מאוד)

*המדד משקף את שביעות רצון המנהלים מההיבטים האלה: תקינות כיתות לימוד, צפיפות, מעבדות המדעים, אולם הספורט, מעבדות המחשבים מספר המחשבים ביחס למספר התלמידים, תשתית האינטרנט בבית הספר, פינות עבודה למורים, חצרות בית הספר והתאמת המבנה לשמש כבית ספר.

סיכום ודיון

לסיכום: נכון לתשפ"ג תכנית החומש הצליחה להשיג חלק ממטרותיה

הישגי התלמידים בעברית נמוכים מאוד ונראה כי נושא זה לא פוצח דיו. לצד זאת, הישגי בתי ספר בתכנית הישראלית בשפת אם וחשבון עלו

נראה שהתשתית לפעילויות בחינוך הבלתי פורמלי תורמת לטיפול מיומנויות בקרב תלמידים (מנהיגות, מסוגלות וסקרנות בלמידה), אך לא לצמצום פוטנציאל נשירה

שיעור בתי ספר בתוכנית הישראלית עלה בעקבות תכנית החומש אך נמצא במגמת עצירה בשנים האחרונות

החינוך הטכנולוגי מהווה מפתח לקידום מוביליות חברתית-כלכלית (תורם לפיתוח תמונת עתיד והקניית מיומנויות תעסוקה)

- להגדיל את היקף ההשקעה בתחומי החינוך הטכנולוגי (כרגע שיעור תלמידי מזרח ירושלים שמשותפים בקורסים קצרי מועד ובמגמות טכנולוגיות נמוך ביחס לאוכלוסייה הפוטנציאלית).
- להשקיע מאמצים בפיצוח תחום העברית ולהתחבר למהלך החדש שמוביל המשרד.
- לפתח תכנית מערכתית לטיפול בנושאים פוטנציאליים, הגדלת תקני ביקור סדיר וטיפול משמעותי בנוער בסיכון.
- לתכנן כיצד להגביר את היקף בתי הספר במסלול שמאמצים את התוכנית הישראלית באופן מלא וכיצד לשמר את בתי הספר בתכנית הישראלית. כמו כן, כדאי לבחון כיצד מתגברים על החסמים שמונעים מבתי ספר בתווג'יהי להצטרף לתוכנית הישראלית (אם בכלל).
- לאור מגמת הירידה בשביעות רצון מנהלים, כדאי לחשוב כיצד להנכיח את השינויים וההישגים שהתרחשו בבתי הספר בעקבות התכנית.
- לבחון כיצד להגביר את האפקטיביות של תהליכי ההכשרה של צוותי הוראה.